

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 343.973

**МОНЕТИЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІРАТСТВА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА РЕЗУЛЬТАТИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Харченко В. Б.,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Анотація: У статті розглядається питання щодо основних факторів, які впливають на вчинення злочинів у сфері інтелектуальної власності, серед яких виокремлюються економічні детермінанти; обґрунтовується необхідність усунення саме наведених передумов або мінімізації впливу таких детермінантів на порушення особистих немайнових та виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності як найбільш ефективного шляху протидії зазначеним посяганням.

Ключові слова: злочини у сфері інтелектуальної власності, детермінанти злочинності.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы относительно основных факторов, которые влияют на совершение преступлений в сфере интеллектуальной собственности, среди которых выделяются экономические детерминанты; обосновывается необходимость устранения именно данных предпосылок или минимизации влияния таких детерминантов на нарушения личных неимущественных и исключительных имущественных прав на объекты интеллектуальной собственности как наиболее эффективного пути противодействия указанным посягательствам.

Ключевые слова: преступления в сфере интеллектуальной собственности, детерминанты преступности.

Annotation: In the article questions are examined in regard to basic factors which influence on committing a crime in the field of intellectual property, what economic determinants exude between; the necessity of removal of exactly these pre-conditions or minimization of influence of such determinants is grounded on violations of the personal unproperty and exceptional property rights on the objects of intellectual property as the most effective way of counteraction the indicated encroachments.

Key words: crimes in the field of intellectual property, determinants of criminality.

Тематика цієї наукової статті обумовлена емпіричними даними опитування респондентів стосовно головних, на їх думку, причин та умов порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні. Не зважаючи на суттєві розбіжності в оцінюванні передумов так званого «інтелектуального піратства», що обумовлені як рівнем правової освіти респондентів, так й їх сприйняттям таких порушень, всі респонденти впевнено вказали як на основний фактор, що обумовлює посягання на права інтелектуальної власності, економічну детермінанту.

Аналогічною є ситуація і щодо оцінки економічних факторів та їх впливу серед фахівців у сфері інтелектуальної власності. Разом з тим, одні з них стверджують, що зниження рівня тільки комп'ютерного піратства в Україні на 10 % дозволить забезпечити більш ніж 2 600 додаткових робочих місць, збільшення грошового обігу в національному секторі високих технологій на 4 млрд. 700 млн. гривень і податкових надходжень до бюджету на 345 млн. гривень. Відповідно збільшаться і темпи зростання української економіки [12]. П. Миколок взагалі заявив, що інтелектуальне піратство руйнує економіку. Він стверджує, що воно ліквідує індустрію високих технологій та кіноіндустрію у всьому світі, знищує мотивацію інтелектуальної діяльності та нормальні економічні відносини у цих сферах, обумовлює корупцію [8].

Одночасно, інші фахівці стверджують, що дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності є економічно обґрунтованим і забезпечує прогрес виключно для високорозвинених країн або щодо

транснаціональних компаній, які займають провідні позиції у сфері високих технологій та кіноіндустрії. Так, стосовно авторського права В. Дудін зазначає, що зараз все більше людей сумніваються в правомірності його збереження в існуючому вигляді. Ще в 2007 році Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у своїй доповіді про найменш розвинені країни відзначила, що Угода ТРІПС Світової організації торгівлі перешкоджає розвитку окремих країн, а її певні положення суперечать базовим правам людини. Також автором прогнозується, що поширення дії принципів ТРІПС на сферу мережі Інтернет матиме ще більш негативні наслідки для суспільства [7]. Таку саму позицію займає і О. Ольшанський, який запитує: «Де б були африканські країни та племена, якщо б під час колонізації існувало авторське право? Вони просто були би не в змозі розплатитися за всі винаходи та здобутки цивілізації» [2].

Підтвердженням такого впливу економічних важелів щодо об'єктів права інтелектуальної власності також наводить В. Валле [3, с. 10]. Вона зазначає, що унаслідок застосування комбінованої терапії від ВІЛ/СНІДу під назвою «НААРТ» за 4 роки смертність від ВІЛ/СНІДу зменшилася на 84 % [14]. Але ціна препаратів була надто високою для населення бідних країн. Наприкінці ХХ-го століття індійська фармацевтична компанія почала виготовляти генеричні антиретровірусні препарати – дешеві еквіваленти оригінальних ліків, що виробляються великими фармацевтичними корпораціями. Це спричинило цінову війну між виробниками, в результаті якої урядам бідних країн вдалося значно знизити ціни на антиретровірусні лікувальні препарати. Впродовж 2004–2006 років у

країнах з низьким і середнім рівнем життя ціни на ліки впали на 30–68 % [18].

Аналогічна ситуація склалася і з цінами на комп'ютерні програми. Так, на сьогодні на українському ринку вартість україномовних версій «Windows 7 Professional» та «Windows 7 Ultimate» майже на 30 % перевищує вартість цих програмних продуктів на ринку країни-виробника (США) [9], що не тільки не обумовлено будь-якими економічними чинниками, а й безпосередньо їм суперечить, оскільки платоспроможність населення України не йде ні в яке порівняння із середніми доходами громадян США. Але Україна як держава, що ратифікувала Угоду ТРІПС, повинна погодитися на таку невиправдану цінову політику іноземної транснаціональної компанії-виробника.

Слід нагадати, що ратифікацію нашою державою Угоди ТРІПС було висунуто обов'язковою умовою набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі. Виходячи з економічних важелів, які покладено в основу діяльності цієї організації, зниження ціни на товари для населення бідних країн і країн з середнім рівнем життя дозволило б суттєво розширити попит на товари, а як наслідок, збільшити їх виробництво, забезпечити залучення більшої кількості працівників та створенню нових робочих місць, а відповідно – отримати більші прибутки. Так, компанія «Nokia» збільшує кількість своєї продукції на ринку країн з низьким і середнім рівнем добробуту, пропонуючи більш дешеві моделі мобільних телефонів.

Але володільці прав на об'єкти інтелектуальної власності, користуючись певною унікальністю свого товару (оскільки новизна є обов'язковою ознакою цих об'єктів), як правило, позбавлені конкуренції на ринку та використовують зазначений фактор для встановлення монополю високих цін. Як і за часів існування цехових організацій, володільці прав інтелектуальної власності на сьогодні дотримуються егалітарного принципу. Характеризуючи особливості розвитку творчої діяльності тих часів, О. О. Піленко наголошував, що з точки зору цехів, новатор-винахідник – це лише неспокійний суб'єкт, який може підірвати складну систему старовинної організації, тяжко створену та таку, що приносить значні прибутки своїм членам [11, с. 84]. Таким чином, цехова організація ремісництва гальмувала розвиток промисловості, обмежувала вільний розвиток творчості. Так і на сьогодні, для дотримання свого монополюного стану володільцями прав на результати творчої діяльності використовується інститут охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Економічні важелі володільцями прав на такі об'єкти або взагалі не використовуються, або використовуються вимушено. Так, корпорація «Microsoft» довгий час відмовлялася істотно знижувати роздрібні ціни на свої програмні продукти в Китаї, заявляючи, що не збирається конкурувати з піратами. Але на призначену для користувача версію «Windows 7 Home Basic» вона встановила початкову ціну на рівні 399 юанів (59 дол. США), що приблизно втричі дешевше за ціну на американському ринку. Глава представництва корпорації «Microsoft» у Китаї Саймон Льюн зазначив, що обсяг продажів у штучному розрахунку різко виріс, а впроваджені заходи

допомагають боротися з піратами, хоча й не вирішують проблему повністю. Він також визнав, що маржа знижується при зниженні ціни, але обороти такі великі, що «Microsoft» сподівається компенсувати втрату за рахунок обсягів продажу [17].

Саме як певну поступку економічного характеру слід розглядати і дії американської кіноіндустрії. Традиційно Голівуд випускає фільм на нові ринки поступово, примушуючи глядачів по всьому світу чекати місяці і навіть роки, поки нова картина стане легально доступною на ринках їх країн. Прем'єри одного і того ж фільму розводять за часом так, щоб головні актори-зірки могли з помпою презентувати його в декількох ключових країнах. Іншими словами, одночасний вихід нового фільму у всіх країнах обійшовся б кіностудіям дорожче. Але сама дистрибуція фільмів стала дешевша з приходом цифрових технологій. Країни з високим рівнем інтернет-піратства, такі як Росія і Китай, посадили на дієту з касових американських блокбастерів, порушивши серед місцевої аудиторії непомірний попит до франшизу. Цього року фільм «Залізна людина – 3» вийшов у Китаї на два дні раніше, ніж у США. У фільм включили декілька орієнтованих на цей ринок сцен, і він зібрав там більше 100 млн. дол. США при загальносвітових касових зборах в 800 млн. дол. США [13].

На міжнародному рівні економічні фактори, як засоби протидії злочинам у сфері порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, взагалі не розглядаються. Така позиція пояснюється тим, що визначення цінової політики щодо таких об'єктів розглядається як частина господарської діяльності суб'єктів, що і обумовлює їх право на визначення цінової складової товару. З такою позицією безумовно не можна погодитися. Канадський науковець М. Гюст взагалі зазначає, що порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності не є порушеннями у прямому сенсі цього слова [16]. На його переконання, такі дії є частинною економічного механізму, що обумовлений принципами здійснення господарської діяльності: попит породжує пропозицію. На підтвердження своєї позиції автор наводить численні випадки порушень прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації не лише у країнах, що розвиваються, а й у всьому світі, в тому числі й в Канаді. Пропонування на ринку контрафактних товарів, на думку дослідника, завжди існувало та буде існувати у подальшому через охоплення цією діяльністю свого сегменту товарного ринку та ринку праці. Намагання ж правовими засобами надати володільцям зазначених прав щонайширшої правової охорони є проявом недобросовісної конкуренції і спробою закріпити за обмеженим колом осіб специфічні осучаснені привілеї, на шталт тих, які надавалися монархами окремим особам у середньовіччі.

Політика обмеження доступу до нових об'єктів права інтелектуальної власності й отримання завдяки цьому економічних переваг характеризує діяльність не тільки окремих монополій, а й обумовлює зовнішньоекономічний курс цілих країн. Так, оцінюючи вплив глобалізації у сфері авторського права, Сенат США зазначив, що уніфікація законодавства про авторське право є вкрай важливою

для стимулювання вільного надходження захищених творів на ринки та забезпечення використання комерційної вартості таких творів на світових ринках на користь американських володільців авторського права. На думку А. Сторі, американські законодавці, проголошуючи подібні гасла, не переймаються проблемами охорони, скажімо, досягнень національної культури Нігерії або ж Бразилії, а переслідують у цих країнах інтереси власних виробників (зокрема компанії «Microsoft» або останнього голлівудського блокбастеру) [4, с. 151]. П. Драхос та Р. Майн стверджують, що дотримання права інтелектуальної власності може скоротити існуючий у світі доступ до генетики, охорони здоров'я, досягнень у сільському господарстві, освіті й інформаційних технологіях, особливо для людей у бідних країнах. Глобальні права інтелектуальної власності, на їх думку, є продуктом стратегічної поведінки транснаціональних корпорацій замість демократичного діалогу, спрямованого на розвиток країн усього світу [15].

Крім того, представники транснаціональних корпорацій у сфері високих технологій та кіноіндустрії не втомлюються стверджувати, що вони вкладають великі кошти у створення об'єктів права інтелектуальної власності та систематично підіймають історію щодо загроз, які виникають внаслідок технологічного прогресу. Джек Валенті, колишній президент Американської асоціації кінокомпаній, стверджував, що нова форма дистрибуції вб'є кіноіндустрію, кінотеатри спустіють, казна кіностудій охляне. Приводом до таких висловлень стала поява відеомагнітофонів, що випускалися на японських заводах у 80-х роках минулого століття, які могли записувати і програвати відео з мінімальними витратами. Він називав їх «паразитичними інструментами». У 1982 році Валенті заявив Конгресу США: «Відеомагнітофон для американського кінопродюсера і американської публіки – те ж саме, що Бостонський душитель для жінки, що залишилася вдома одна» [13].

Суперечка навколо VCR була настільки сильною, що у 1984 році було прийняте спеціальне рішення Верховного Суду США, що гарантувало право людини записувати на відеомагнітофони чужу інтелектуальну власність. Не дивлячись на страхи Голівуду, за десятирічну еру відеомагнітофонів їх касові збори тільки зросли: з 2,7 млрд. дол. США у 1980 році до більш ніж 5 млрд. дол. США у 1990 році (16-відсоткове зростання). Пізніше на наслідувачів відеокасет – DVD – буде припадати приблизно 50 % загального доходу кіноіндустрії. Крім того, зручність домашнього перегляду продовжувала життя фільмам, які вже не користувалися попитом у прокаті.

Впродовж всієї своєї історії виробники інтелектуального продукту зустрічали технологічні нововведення з підозрою і намагалися подавити їх. Проте, практично у всіх випадках, як тільки інтелектуальний бізнес знаходив спосіб адаптуватися до нових технологій, ці нові технології у результаті розширювали ринок об'єктів права інтелектуальної власності, а не руйнували його. Так само з підозрою та неприйнятністю свого часу ставилися до змін у видавничій справі, впроваджених Статутом Цензурний від 22 квітня 1828 року [1, с. 12-17], згідно з яким за автором визнавалося виключне право на відтворення своїх творів шляхом друку [10, с. 63].

Тепер настав час констатувати, що через 10 років після того, як кіностудії та інші володільці прав на об'єкти інтелектуальної власності почали боротися з файлообмінними сервісами та судитися з користувачами, стверджуючи, що їх індустрія може загинути, стало очевидно, що їх претензії були роздуті, а тактика – контрпродуктивна. Інтернет-піратство (що навіть не є коректним терміном, оскільки має на увазі отримання наживи) не руйнує сферу високих технологій та індустрію розваг. Навпаки, піратство є рятівником ринку результатів інтелектуальної діяльності та інструментом вірусної реклами і розширення ринку.

Коли в 2012 році був закритий популярний файлообмінник Megaupload, споживання цифрового контенту на сайтах правовласників збільшилося, як і необхідно було на це розраховувати. Але був і несподіваний побічний ефект: за даними дослідження Мюнхенської школи менеджменту і Бізнес-школи Копенгагена, світові касові збори фільмів з невеликими бюджетами знизилися. Виграли від закриття торрент-трекера тільки блокбастери з мільярдними бюджетами. Це доводить, що незаконний обмін файлами – можливо, найекономічніший з нині доступних способів реклами та інструмент просування інтелектуального продукту на ринку.

Ефект «сарафанового радіо», який особливо допомагає компаніям, що тільки розвиваються, або продукту, що тільки-но виходить на ринок, не може бути досягнутий, якщо про продукт ще нікому не відомо. Часто такий вірусний маркетинг починається з незаконних скачувань з торрент-трекера. Але можливість використання торрент-трекерів мають не всі споживачі, і не тільки тому, що їх контент незаконний, а й тому, що для їх використання потрібно мати відповідну технологічну підготовку. Значний відсоток тих, кому стало відомо про інтелектуальний продукт в Інтернеті, готовий буде заплатити й отримати його через легальні канали.

Автор сценарію популярного американського телевізійного серіалу «Сини анархії» Джулі Буш вірить, що індустрія починає розуміти – подібна модель поведінки є важливою формою просування інтелектуального продукту. «Багато прокатників серіалів і керівники, яких я знаю, не тільки самі є інтернет-піратами, але й в приватному порядку просувають ідею, що піратство – це добре для індустрії, це відмінний спосіб реклами і необхідний інструмент для побудови здорової аудиторії», – стверджує Буш [13].

Навесні минулого року глава каналу НВО Майкл Ломбардо (Michael Lombardo) назвав «своєрідним компліментом» величезну кількість піратських версій серіалу «Гра престолів», який виробляється НВО. А генеральний директор Time Warner, якій належить НВО, Джеф Бьюкс заявив, що спостерігати за величезною популярністю серіалу на торрентах – це «краще, ніж отримати Емі».

Слід також наголосити на непоодинокі випадки провакування порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності з метою подальшого отримання прибутку або господарського, економічного зиску. Окремі володільці прав на такі об'єкти з метою створення попиту щодо них навмисно розміщують їх у вільному доступі, не

обмежуючи їх відтворення, розповсюдження або використання. Коли попит на зазначений об'єкт на ринку займає відповідне місце серед аналогічних або схожих інтелектуальних продуктів, він вилучається із вільного доступу, та щодо нього встановлюються більш високі ціни, що дозволяє компенсувати попереднє його безоплатне використання споживачами. Найчастіше такий маркетинговий хід застосовується щодо об'єктів авторського права та суміжних прав (комп'ютерних програм, виконань, художніх творів тощо). Але попередня діяльність володільців прав на зазначені об'єкти щодо створення попиту на свої товари, як правило, ретельно приховується, й вся провина за їх наявність у вільному доступі покладається на так званих «інтелектуальних піратів», які начебто без дозволу володільців права інтелектуальної власності вчинили протиправні дії.

Аналогічна ситуація склалася у Германії, коли відповідальність за скачування контенту з торрентів поклали на споживачів. Володільцям права інтелектуальної власності стало вигідно власноруч розміщати на торрентах власний контент і відслідковувати тих осіб, хто його нелегально використовує (скачує). Таким особам висувалися судові позови, від реалізації яких володільці прав на інтелектуальний продукт заробляли більше ніж від легального поширення свого контенту. Зазначені дії пояснюються як самозахист прав на об'єкти інтелектуальної власності, але за законодавством України зазначене є провокацією злочину та кваліфікуються як підбурювання до вчинення відповідного злочину.

Щодо начебто мільярдних збитків від порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, теж не все так очевидно як про це стверджують правовласники інтелектуального продукту. Одна цифра весь час повторюється представниками Американською асоціацією кінокомпаній: з 2003 року, коли торренти стали джерелом придбання матеріалів, втрати кінокомпаній склали 250 млрд. дол. США. Як виявив журналіст Джуліан Санчес, ця цифра узятя із статті Forbes за 1993 рік, в якій оцінювався економічний збиток від розповсюдження в світі *vsix* (виділення автора – В.Х.) підроблених товарів, починаючи від піратських копій мультимедіа Disney і закінчуючи погано зшитими джинсами Levi's.

У 2010 році Рахункова палата США визнала, що цифра збитку, що зазначена асоціацією кінокомпаній, необґрунтована. Навіть поверхневий погляд на суми касових зборів робить абсолютно очевидним, що 2012 рік був кращим роком в історії Голівуду. Касові збори в Північній Америці склали 10,8 млрд. дол. США, а аудиторія відвідувачів кінотеатрів виросла на 6% у порівнянні з 2011 роком. Вчені коледжу Уелслі і Університету Мінесоти не знайшли жодного зв'язку між появою BitTorrent і зниженням касових зборів.

Слід також наголосити на тому, що астрономічні цифри збитків від порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності заявляються кожного разу, коли володільці прав на такий інтелектуальний продукт лобіюють державне втручання у мережу Інтернет чи в економічні інтереси окремої країни (або через Stop Online Privacy Act (SOPA), що припускає повне блокування будь-яких сайтів, що посилаються

на сторінки з піратським контентом, або через проголошення окремих країн «Піратом № 1» у світі та накладення економічних санкцій, як це мало місце з Україною напередодні обрання нашою державою стратегічного курсу економічної інтеграції). Володільці прав інтелектуальної власності продовжують подавати позови проти інтернет-піратів, й тому що вчинити іншим чином означало б для них визнати, що десятиліття було витрачено на боротьбу із власною тінню.

На сьогодні деякі суди, здається, вже втомилися від судових проваджень такого роду. У березні суд Огайо відмовився задовольнити позов кінокомпанії до 197 користувачів, що завантажили піратську копію фільму «Прокол» з Крісом Евансом у головній ролі. Суддя назвав подібну судову практику «непристойною». На його думку, масовий позов можна назвати новою «бізнес-моделлю», яка винайдена правовласниками для того, щоб отримати таке судове рішення, яке влаштує, задовольняє їх інтереси та дозволяє покращити просування інтелектуального продукту на ринку [13]. Арбітражний суд Санкт-Петербургу також відмовився задовольнити позов студії «Союз» до соціальної мережі «ВКонтакте» на суму 4,575 млн. рублів визначивши, що зазначена мережа має статут інформаційного посередника та не зобов'язана самостійно відслідковувати порушення авторських прав [5].

Таким чином, для досягнення мети економічного домінування поодинокі володільці прав, великі корпорації і навіть окремі країни використовують, перш за все, юридичні та політичні механізми охорони. Тому необхідно зазначити, що поки не буде створено саме економічних передумов доцільності дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності, а ринок таких об'єктів не буде врегульовано перш за все за допомогою економічної складової, досягнути суттєвих зрушень у питаннях протидії зазначеним порушенням і пов'язаних з цим кримінологічних процесів, навряд чи представляється можливим.

Важливо мати на увазі, що існування тінювого ринку практично повністю визначається соціально-економічною політикою транснаціональних монополій, що проводять нові програмні продукти, нові ефективні компактні носії аудіо- та відеопродукції індустрії розваг, товари широкого споживання тощо. Якби ці компанії не були монополістами на ринках об'єктів права інтелектуальної власності або вели більш соціально орієнтовану економічну діяльність, то більшість осіб, які натепер залучені до виробництва контрафактних товарів або вимушеного порушення прав на результати творчої діяльності, було б природно «втягнуто» у виробництво легальної продукції, а проблему інтелектуального піратства було б вирішено на державному рівні в більшості країн світу за допомогою інновацій та маркетингу [6, с. 43].

ЛІТЕРАТУРА

1. Авторское право на произведение литературы в Российской империи: Законы, постановления, международные договоры (1827–1917) / сост. А. В. Бакунцев. – М. : ВК, 2005. – 91 с.
2. «Авторское право стало принуждением к рабству», – эксперт [Электронный ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим

- доступа : http://society.lb.ua/life/2012/02/08/135778_avtorskoe_pravo_stalo_prinuzhdeniem.html (17.04.2012).
3. Валле В. Парадокси права інтелектуальної власності / В. Валле. – К. : Освіта України, 2010. – 448 с.
4. Валле В. Спадок Джеймса I та королеви Анни : охорона інтелектуальної власності у часі й просторі / В. Валле. – К. : Дух і літера, 2010. – 216 с.
5. «ВКонтакте» виграла дело о нарушении авторских прав у студии «Союз» [Електронний ресурс] // Газета «Мой район» : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://www.mr7.ru/articles/93609/> (20.10.2013).
6. Дворянкин О. «Песочные часы» преступной деятельности на рынке объектов интеллектуальной собственности / О. Дворянкин, А. Овчинский // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – 2002. – № 9. – С. 36-44.
7. Дудін В. Правові колізії «всесвітньої павутини» [Електронний ресурс] / В. Дудін // Загальнонац. правова газета «Юридичний вісник України» : [веб-сайт]. – 2009. – № 13 (717). – Режим доступу : http://www.yurincom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine/archive/?aid=3953&jid=318 (28.04.2012).
8. Интеллектуальное пиратство разрушает экономику [Електронний ресурс] // LB.ua : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://society.lb.ua/life/2012/02/08/135851_intellektualnoe_piratstvo.html (17.04.2012).
1. 9. Купить Windows 7 по лучшей цене! [Електронний ресурс] // Компания ООО «Софтлист» : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://shop.softlist.ua/products/windows-7.html> (15.05.2011).
9. Макушин Л. М. Цензурный режим и журналистика : от «чугунного» устава 1826 г. до закона о печати 1865 г. : В 2 кн. Кн. 1 / Л. М. Макушин ; Федеральное агентство по образованию ; Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького. – Екатеринбург : Урал. ун-т, 2009. – 263 с.
10. Пиленко А. А. Право изобретателя / А. А. Пиленко ; редкол. : Н. В. Козлова, С. М. Корнеев, Е. В. Кулагина, П. А. Панкратов. – М. : Статут, 2001. – 688 с.
11. Разработчики программного обеспечения в Украине просят о защите авторских прав [Электронный ресурс] // Интернет-магазин компьютерной техники <http://MAG.com.ua> : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://mag.com.ua/news274.htm> (27.04.2012).
12. Россен Д. Как Голливуд может монетизировать пиратство [Електронний ресурс] // Журнал «MEDIASAT» : [веб-сайт]. – Режим доступу : http://www.mediasat.net.ua/content/news_all/13683/ (20.10.2013).
13. Determinants of survival following HIV-1 seroconversion after the introduction of HAART [Електронний ресурс] // TheLancet.com : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/> (10.03.2010).
14. Drahos P. Global Intellectual Property Rights: Knowledge, Access and Development [Електронний ресурс] / P. Drahos, R. Mayne // AvaxHome.RU : [веб-сайт]. – Palgrave : Oxfam, 2002. – 288 pages. – Режим доступу : <http://www.avaxhome.ws/ebooks/GlobalIntellectualPropertyRights.html> (06.02.2011).
15. Geist M. Old Copyright Law And New Technologies: Canadian Copyright Reform In The Digital Age [Електронний ресурс] // Michael Geist's Blog : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://www.michaelgeist.ca/content/view/791/139/> (24.04.2012).
16. Microsoft начал бороться с китайскими пиратами удешевлением своего ПО [Електронний ресурс] // Портал DELO.UA : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://delo.ua/world/microsoft-nachal-borotsja-s-ki-146824/> (28.04.2012).
17. Towards universal access: Scaling up priority HIV/AIDS Interventions in the Health Sector, September 2009, Progress Report : WHO/UNAIDS/UNICEF [Електронний ресурс] // World Health Organization (WHO) : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://www.who.int/hiv/pub/2009progressreport/en/> (28.04.2012).